

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інноваційні процеси відіграють важливу роль в успішному розвитку підприємства, організації, регіону і Держави. Від рівня цих процесів залежить економічний та фінансовий стан регіонів та життєдіяльність підприємств. В жорсткій постійній конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту продукції підприємства повинні постійно впроваджувати інновації; удосконалювати та розробляти нові вироби; впроваджувати прогресивні технології, системи управління та реалізації продукції, що виводить їх на новий рівень розвитку, приводить суспільство до прогресу. Фінансування цієї діяльності набуває все більшого значення в ринкових умовах господарювання. Лише такий підхід дозволить економіці країни перейти до високих технологій.

Підприємства харчової промисловості вирішують стратегічне завдання забезпечення продовольчої безпеки країни, тому проблема підвищення ефективності їх роботи на засадах активізації інвестиційно-інноваційної діяльності є одним із пріоритетних напрямків розвитку вітчизняної економіки.

Розробленням проблем інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств займалися вчені-економісти, починаючи з робіт Й. Шумпетера. Соціально-економічні основи процесу накопичення у капіталістичній системі, які є необхідною передумовою інвестиційних процесів, глибоко проаналізовані К. Марксом. Фундаментальний аналіз інвестиційних процесів у ринкових умовах проведено у працях Д. Йоргенсона, Дж. М. Кейнса, Л. Койка, В. Міта, І. Фішера. В Україні ця проблема розробляється багатьма вітчизняними вченими, про що свідчать роботи В.П. Александрової, О.М. Алімова, О.І. Амоші, М.С. Герасимчука, М.П. Денисенка, С.І. Дорогунцова, М.І. Іванова, М.Ю. Коденської, І.І. Лукінова, Л.В. Левковської, О.М. Паламарчука, А.А. Пересади, С.Ф. Покропивною, А.І. Сухорукова, А.В. Череп, Д.М. Черваньова, М.Г. Чумаченка, Г.А. Швиданенка, В.Я. Шевчука. У цих працях розроблено окремі аспекти проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Однак в цілому питанням активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості приділяється недостатня увага. Окремі питання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності вимагають подальшого опрацювання. Саме недостатня наукова розробленість питань удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств зумовлює актуальність теми дисертації, а важливість вирішення сукупності виявлених проблем – мету, завдання, структуру та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження були здійснені у межах наукових тем Національного університету харчових технологій «Розвиток інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості та перероблення сільськогосподарської сировини» (номер державної реєстрації

0107U00477) (довідка по впровадженню № 94/09 від 16.04.08).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка та обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій вдосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості в умовах сучасної ринкової економіки України. Відповідно до цієї мети в дисертації були поставлені та розв'язувалися такі завдання:

- узагальнено теоретико-методичні положення щодо сутності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в сучасних умовах;
- розглянуто механізм здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості;
- досліджено теоретичні аспекти регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств;
- запропоновано маркетингову концепцію прогнозування діяльності підприємств з випуску певного виду продукції;
- удосконалено класифікацію інвестицій, що вкладаються в підприємства харчової промисловості, та обґрунтовано класифікаційні ознаки грошових потоків підприємств, що використовуються, і є результатом їх діяльності;
- визначено ризики здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості та запропоновано заходи з їх зменшення;
- розроблено модель розвитку підприємства при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності;
- запропоновано факторну модель впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на ефективність виробництва підприємств харчової промисловості;
- розроблено моделі інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства харчової промисловості.

Об'єктом дослідження є інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості в сучасних умовах.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних й практичних питань щодо удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в ринкових умовах господарювання.

Методи дослідження. У процесі роботи над дисертацією використані такі методи проведення економічних досліджень: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення і формування висновків), статистико-економічний (аналіз сучасного стану та визначення факторів впливу на здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості), монографічний (аналіз сучасного стану інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств), економіко-математичне моделювання тощо.

Теоретичною і методологічною основою дослідження й розв'язання поставлених завдань є положення теорії сучасного інвестування та інноваційної діяльності, досягнення засновників економічної науки у визначенні

закономірностей здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі й нормативні акти, статистичні дані та фактичні показники процесів інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, спеціальна література з проблем теорії та практики інвестування і управління потоками платежів при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих і розробці нових теоретичних положень та методичних підходів до планування виробничої діяльності підприємств харчової промисловості з врахуванням інвестиційно-інноваційних процесів в ринкових умовах, зокрема:

вперше:

- запропоновано маркетингову концепцію діяльності підприємства з випуску певного виду продукції, яка передбачає врахування можливого здійснення інновацій на підставі проведеного аналізу;

удосконалено:

- економіко-математичну модель прогнозування розвитку підприємства на засадах активізації інвестиційно-інноваційної діяльності з врахуванням змінних потоків ресурсів, що дає можливість підприємствам харчової промисловості збільшувати обсяги продаж продукції при оптимальних розмірах інвестицій;

- теоретичний підхід до класифікації інвестицій за ознаками: видів вкладень, джерелами інвестування, призначенням об'єктів інвестування, характером участі інвесторів, матеріальністю інвестицій, характером відтворення, рівнем економіки, регіональною структурою, періодом інвестування, способом виконання робіт, формами власності, формою оформлення, інституціональною природою, рівнем ризику, формою одержання доходу, формами протікання у часі та необхідністю здійснення;

- економіко-математичну факторну модель визначення впливу інвестиційної діяльності на ефективність виробництва підприємств харчової промисловості;

- теоретичний підхід до визначення інновацій як кінцевого результату, що реалізується у вигляді нового або вдосконаленого продукту, інвестиційно-інноваційної діяльності як вкладання інвестицій в інноваційний розвиток, а також здійснення практичних дій з метою одержання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту, що формує найважливіші пропорції економіки: між нагромадженням і споживанням, нагромадженням і інвестуванням, інвестуванням і приростом капітальної вартості, вкладанням і їх віддачею; інвестиційного ринку як форми взаємодії суб'єктів інвестиційно-інноваційної діяльності, що персоніфікують інвестиційний попит та інвестиційну пропозицію;

- теоретичні підходи до визначення грошового потоку як розподіленого у часі ряду платежів з позитивною (надходження) або негативною величиною (виплати);

- загальну схему класифікації грошових потоків підприємств за ознаками видів господарської діяльності; напрямками руху; обсягами обслуговування операції; економічним змістом і призначенням; методами оцінки в часі;

дістали подальший розвиток:

- модель венчурного інвестування інноваційних проектів, що на відміну від традиційних підходів повинна створюватися в середині великих компаній;

- теоретичні підходи до здійснення аналізу ймовірних ризиків у процесі здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності та запропоновано заходи по їх зменшенню.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні дослідження, які виконані в межах дисертації, становлять основу наукових положень і висновків стосовно удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони озброюють практику управління та регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України новими інструментами оцінки, прогнозування й моделювання та дають змогу удосконалити інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств.

Основні положення, висновки й пропозиції дисертаційної роботи використані в практичній діяльності підприємств харчової промисловості Запорізької області, зокрема, ВАТ “Мелітопольський м’ясокомбінат” (довідка від 15.08.07), Виробничо-тваринницький комплекс ВАТ “Запоріжсталь” (довідка № 79/1-371 від 09.02.07), ТОВ ”Моліс” (довідка № 47 від 22.02.07), ВАТ “Новомиколаївський молокозавод” (довідка № 131/06 від 04.12.06), ВАТ “Запорізький м’ясокомбінат” (довідка № 14/06 від 10.01.07), використовуються при розробці програми інвестиційної діяльності Запорізької області “Про регіональні заходи щодо виконання Програми інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки” (довідка №35 від 15.02.07). Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Запорізького інституту інформаційних технологій при викладанні таких дисциплін: теорія менеджменту, промисловий маркетинг, економіка та організація інноваційної діяльності (довідка № 325/07 від 29.11.07).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана здобувачем самостійно. У ній викладено авторський підхід до розв’язання важливого наукового завдання – удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості в умовах сучасної ринкової економіки України. Наукові результати дисертаційної роботи належать особисто автору і є його внеском в економічну науку.

Особистий внесок здобувача. Основні положення і висновки дисертації

розроблені автором особисто і містяться у одноосібних наукових працях.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції “Наука та інновації”, Дніпропетровський національний університет (17-31 жовтня 2005 р., м. Дніпропетровськ); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Комп’ютерне моделювання та інформаційні технології в економіці”, Харківський національний економічний університет (16-17 листопада 2006 р., м. Харків); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми управління розвитком об’єктів і процесів ринкової економіки”, Гуманітарний університет “Запорізький інститут державного та муніципального управління” (5-6 жовтня 2006 р., м. Запоріжжя); Міжнародній науково-практичній конференції “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів”, Запорізький національний університет (19-20 жовтня 2006 р., м. Запоріжжя).

Публікації результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 12 одноосібних наукових працях, з них 7 – у наукових фахових виданнях, 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 3,86 обл.-вид. арк. із них 3,4 обл.-вид. арк. – у фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків.

Обсяг основного тексту дисертації становить 209 сторінок комп’ютерного тексту, який включає 45 таблиці, 30 рисунків. Із загальної кількості таблиць та рисунків - 60 займають всю площу сторінки. Список використаних джерел із 260 найменувань займає 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено предмет та об’єкт дослідження, сформульовано головну мету та завдання, розкрито загальну методикау, наукову новизну, наукове, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – **"Теоретичні основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості"** досліджено наукові підходи щодо інтенсифікації промислового виробництва, забезпечення економічного зростання через посилення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, узагальнено теоретичні засади інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств у ринкових умовах господарювання, а також теоретичні питання фінансування підприємств харчової промисловості в процесі інвестиційно-інноваційної діяльності.

Початок ринкових перетворень в Україні спричинив реформування підходів до аналізу економічних процесів, у тому числі й інвестиційно-

інноваційної діяльності, підсиливши інтерес до результатів наукових досліджень у розвинутих країнах.

Однак у сучасних ринкових умовах економіки України необхідні не просто інвестиції, а інвестиції в ті галузі і ті підприємства, що можуть забезпечити “ефект прориву”, тобто дати якісно нові результати в порівнянні з існуючим рівнем розвитку. Природно, що це можливо лише при використанні інновацій, тобто необхідні не просто інвестиції, а в першу чергу – інвестиції в інноваційну діяльність підприємств. У цьому зв'язку найбільш перспективним є використання принципово нових технологій і матеріалів, заснованих на останніх відкриттях.

Проведений аналіз трактувань терміна “інвестиційно-інноваційна діяльність” у закордонній економічній літературі показує, що різні визначення інвестицій зумовлені специфікою сформованих шкіл і напрямів економічної думки, мають загальну суттєву рису, що характеризує це економічне поняття – зв'язок інвестицій з одержанням доходу як цільової установки інвестора.

Розвиток ринкових відносин в українській економіці зумовив необхідність перегляду тлумачення категорії “інвестиційно-інноваційна діяльність” відповідно до нових умов. Тому нами інвестиційно-інноваційну діяльність визначено як вкладання інвестицій в інноваційний розвиток, а також здійснення практичних дій з метою одержання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту, що формує найважливіші пропорції економіки: між нагромадженням і споживанням, нагромадженням і інвестуванням, інвестуванням і приростом капітальної вартості, вкладанням та їх віддачею, міжгалузеву структуру; інвестиційний ринок як форму взаємодії суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності, що персоніфікують інвестиційний попит та інвестиційну пропозицію.

Спроби класифікації інвестицій здійснювалися як українськими, так і зарубіжними ученими-економістами але, існуючі підходи не дозволяють достатньою мірою характеризувати інвестиційно-інноваційні процеси, тому в дисертаційному дослідженні запропоновано розширити класифікаційні ознаки, виокремивши наступні: за видами вкладень, джерелами інвестування, призначенням об'єктів інвестування, характером участі інвесторів, матеріальністю інвестицій, характером відтворення, рівнем економіки, регіональною структурою, періодом інвестування, способом виконання робіт, формами власності, формою оформлення, інституціональною природою, рівнем ризику, формою одержання доходу, формами протікання у часі та необхідністю здійснення,

Ефективність інноваційної діяльності підприємств нерозривно пов'язана із наявністю конкурентного середовища як стимулятора інновацій.

У загальному плані інноваційний процес – це послідовний ланцюг подій, у ході якого нововведення “визріває” від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги й поширюється в господарській практиці. Інноваційний

процес представляє собою послідовність дій щодо ініціації інновації, розробки нових продуктів та операцій, їх реалізації на ринку й подальшого поширення результатів.

Аналіз розглянутої закономірності припускає виявлення дії механізмів, що формують і змінюють рівновагу на інвестиційно-інноваційному ринку, факторів, що обумовлюють мінливість інвестиційного попиту і пропозиції. Зміна інвестиційного попиту і пропозиції впливає на можливість впровадження інновацій і, відповідно, на розвиток підприємства.

В результаті досліджень встановлено, що для забезпечення успішного впровадження інновацій з метою розвитку підприємства ініціатори мають передбачати виникнення протистояння, мати достатні повноваження для їх урівноважування, володіти методикою використання доступних засобів і моделей у ході процесу реформування різних систем управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств. В роботі запропоновано маркетингову концепцію розвитку підприємства з врахуванням випуску інноваційної продукції, яку схематично відображено на рис. 1.

Слід зазначити, що маркетингова концепція прогнозування передуює розробці й реалізації конкретних планів підготовки підприємства до випуску певного виду продукції.

Фінансово-економічні відносини обумовлюють грошові потоки, що обслуговують відтворювальний процес підприємства, та мають спрямований функціональний характер.

Розглянувши функції грошових потоків, зроблено висновок, що вони є основою інвестиційно-інноваційної діяльності.

Узагальнюючи викладені в літературі погляди на визначення “грошового потоку” нами зроблено уточнення цього поняття наступним чином. Грошовий потік – це розподілений у часі ряд платежів з позитивною або негативною величиною, тобто це рух коштів підприємства. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що класифікація грошових потоків, запропонована у національних стандартах бухгалтерського обліку, є занадто узагальненою, що ускладнює використання інструментарію управління грошовими потоками на підприємстві, тому в роботі запропоновано здійснювати класифікацію грошових потоків за ознаками видів господарської діяльності; напрямками руху; обсягами обслуговування операції; економічним змістом і призначенням; методами оцінки в часі.

У другому розділі **“Тенденції розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості”** проведено аналіз стану, досліджено проблеми удосконалення та розкрито необхідність проведення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості.

В Україні існує невідповідність між існуючим інноваційним потенціалом і фінансово-економічними можливостями його реалізації. Формування інноваційного типу розвитку в умовах ринкової економіки України можливе

лише за умови виділення і системної підтримки інноваційного сектору.

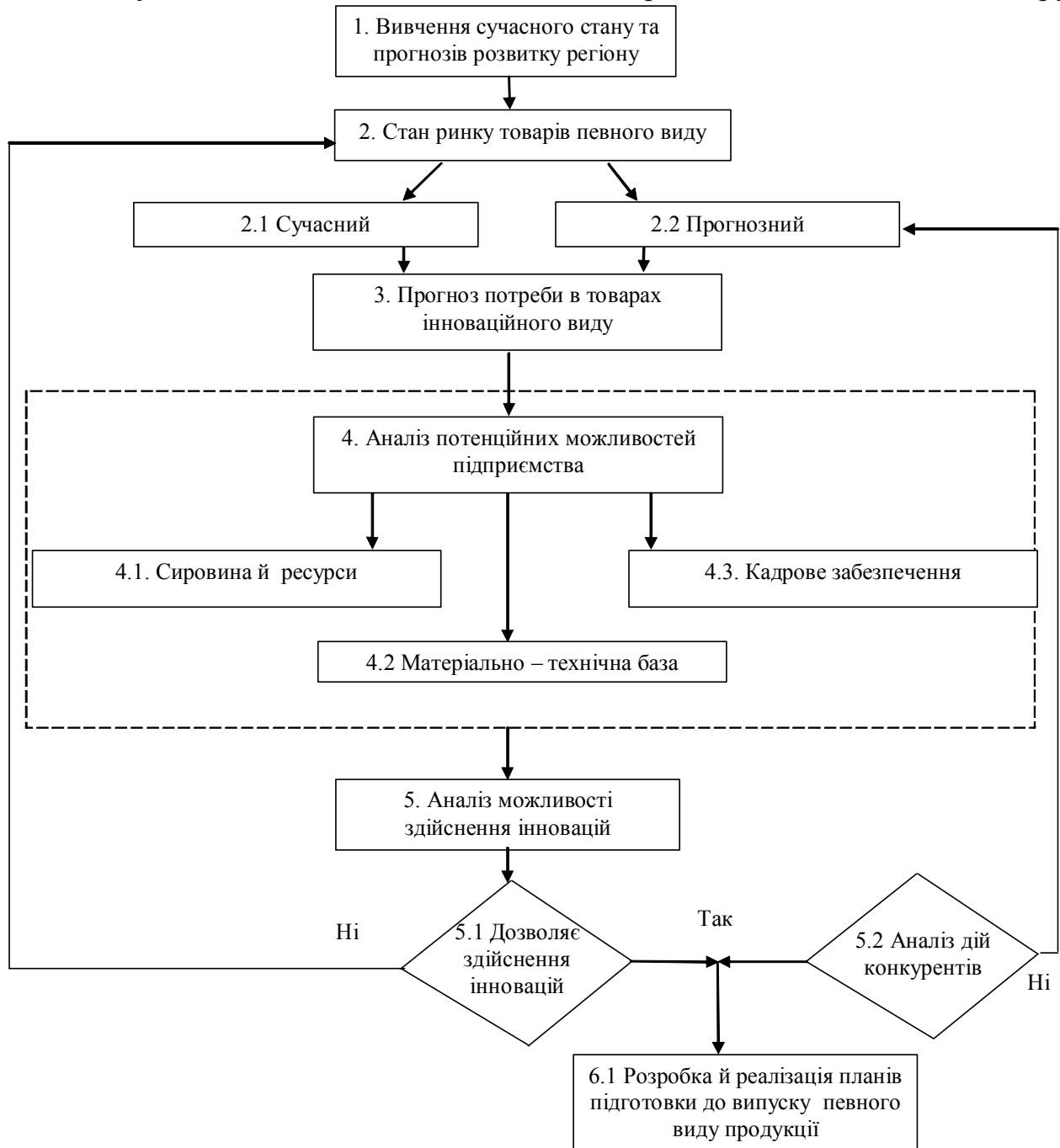

Рис. 1. Маркетингова концепція розвитку діяльності підприємства з випуску інноваційної продукції

Основним джерелом фінансування інновацій у промисловості були і залишаються власні кошти підприємств, яких недостатньо для ефективної діяльності і тому виникає гостра необхідність залучення інвестиційних ресурсів.

Автором встановлено, що в ринкових умовах господарювання складаються нові інноваційні структури, здатні створювати комерційно привабливі проекти,

до фінансування яких залучаються економічно успішні компанії, що розпочали реалізацію великих інвестиційних програм.

Відбувається поступова інтеграція ряду наукомістких виробництв у глобальний технологічний простір. Але ці процеси носять стихійний характер, оскільки до цього часу не вирішено загальне питання переходу України до інноваційної моделі розвитку. Незважаючи на динаміку загальноекономічних позитивних змін, досягнутих протягом останніх трьох років у наукомісткому виробництві економіки України, процес інноваційних трансформуваль є вкрай повільним, а в якісному відношенні – абсолютно інертним.

При цьому дослідження показали, що у структурі джерел фінансування інноваційної діяльності власні кошти підприємств у загальному обсязі фінансового забезпечення інноваційної діяльності становлять близько 70%. У цьому зв'язку актуальним є активніше використання інших джерел фінансування інноваційної діяльності (у тому числі залучення до неї іноземних інвесторів і банківського кредитування, тенденція до зростання ролі якого в останні роки стає досить помітною і в майбутньому має бути істотною за умови зниження ставок рефінансування кредитів до рівня зарубіжних стандартів), тобто формування необхідної схеми фінансового забезпечення розвитку інноваційної діяльності.

Проте слід зазначити, що поява нових інвестиційних ресурсів, які усувають обмеження джерел їх утворення та застосування, не забезпечує достатньої ефективності руху капіталу. За допомогою тільки інновацій, спрямованих на вдосконалення засобів та предметів праці, соціально-економічні проблеми автоматично не розв'язуються, а створюються тільки передумови їх розв'язання. Сучасний суспільний розвиток набуває позитивного спрямування тоді, коли виробнича діяльність розглядається як цілісна взаємозумовлена система – засоби та предмети праці, праця, відносини між людьми в процесі праці, відносини виробництва, обміну, розподілу та споживання. Цикл інновацій має розпочинатися у відносинах між людьми на основі досконалого інноваційного механізму господарювання, розгортатися у виробництві й завершуватися в соціально-економічних, екологічних та інших результатах господарської діяльності, забезпечуючи потреби суспільства. Ефективність інноваційного процесу в цьому разі характеризується синергетичним результатом, який виходить за межі підвищення результативності застосування тільки засобів виробництва, оскільки у взаємовідносинах суб'єктів інвестиційної діяльності виявляється їх трансцендентна властивість. Пошук і дотримання її має стати основним завданням особистості, колективу і держави в управлінні виробництвом, без якої удосконалення будуть мати обмежений, нестійкий, тимчасовий характер. Здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності дає можливість підприємству запропонувати новітні технології, розширювати виробництво, створювати нові робочі місця.

Проведений аналіз показав, що, інноваційна активність підприємств харчової промисловості залишається низькою. Функціонування інвестиційного ринку є дуже складним економічним явищем, оскільки воно складається під впливом багатьох факторів різного характеру і спрямованості. Основним фактором, що визначає загальний стан і масштаби ринку інвестицій, виступає формування сукупного інвестиційного попиту та пропозиції.

Дослідженнями виявлено, що витрати підприємств на виконання власними силами наукових та науково-технічних робіт за їх видами по Запорізькій області вказують на домінуючий характер витрат на науково-технічні розробки при здійсненні інноваційної діяльності.

Зі зростанням ролі науково-технічного прогресу у процесах відтворення виникає інноваційний сегмент інвестиційного ринку, що пов'язаний із вкладаннями інвестицій у такі види реальних нематеріальних активів, як: науково-технічна продукція, інтелектуальний потенціал, що має особливості, які пов'язані із розподілом фінансових потоків при розробці інноваційної продукції. Зростання обсягів виробництва в Україні останніми роками сприяло зростанню обсягів інвестицій в основний капітал.

Ми вважаємо, що головною метою інвестиційно-інноваційної політики держави має стати створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції підприємств харчової промисловості.

У третьому розділі «**Удосконалення методики прогнозування розвитку підприємств харчової промисловості з урахуванням інвестиційно-інноваційної діяльності**» розроблено економіко-математичну модель розвитку підприємства при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням потоків ресурсів; удосконалено економіко-математичну факторну модель впливу інвестиційної діяльності на ефективність виробництва підприємств харчової промисловості.

Проведені дослідження показали, що в процесі планування діяльності підприємства важливо урахувати можливість виникнення критичних ситуацій, які можуть негативно вплинути на ефективність діяльності підприємств харчової промисловості. В роботі запропоновано практичні заходи з нейтралізації їхнього впливу на діяльність підприємства (табл. 1).

Заходи з усунення систематичних ризиків (інфляційних, політичних, інвестиційних) не передбачені в плані, оскільки підприємство не може на них безпосередньо впливати. Оцінка ризику розвитку підприємства здійснюється аналітичним методом (за допомогою здійснення аналізу чутливості). Основним критерієм оцінки ризику є різниця між очікуваним прибутком підприємства та прибутком з урахуванням впливу факторів ризику.

Процес виробництва та споживання товарів можна розглядати як процес послідовного перетворення товарно-грошового потоку в готову продукцію. Проаналізувавши поведінку підприємств харчової промисловості під час здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності, ми дійшли висновку, що в початковий момент часу на вході підприємства подається потік ресурсів R , який, проходячи крізь систему, перетворюється на потік товарів P .

Таблиця 1

Ймовірні ризики та практичні заходи для зменшення їх впливу на виробництво ковбасних виробів

Вид ризиків	Заходи по зменшенню негативного впливу ризиків на діяльність підприємства
1. Ризик нестачі власних грошових коштів для забезпечення діяльності підприємства	1. Передбачення можливостей отримання банківського кредиту 2. Передбачення можливостей отримання товарного кредиту
2. Ризик появи нових конкурентів, втрата своєї ринкової ніші	1. Пошук нових ринків збуту 2. Диференціація своєї продукції 3. Запровадження цінової конкуренції
3. Ризик невиконання постачальниками своїх зобов'язань	1. Передбачення можливості співробітництва з декількома постачальниками аналогічної сировини 2. Зазначення в контрактах на поставку штрафних санкцій в разі порушення зобов'язань
4. Ризик появи надлишків нереалізованої продукції	1. Пошук оптових покупців 2. Придбання (створення) власних торгових точок 3. Надання знижок для оптових і дрібнооптових покупців
5. Ризик, пов'язаний із сертифікацією і стандартизацією продукції	1. Тісне співробітництво з ТІММ 2. Періодичне оновлення, поповнення і підтвердження діючих сертифікатів 3. Прийняття в штат висококваліфікованого спеціаліста-технолога
6. Ризик раптової поломки обладнання	1. Готовність скористатися послугами спеціалізованих ремонтних фірм 2. Наявність у штаті кваліфікованого спеціаліста-ремонтника
7. Ризик втрати майна	1. Страхування майна 2. Облаштування приміщень засобами пожежегасіння
8. Ризик масового мору великої рогатої худоби і свиней	1. Готовність витратити додаткові кошти на придбання сировини в інших областях України 2. Можливість тимчасового скорочення обсягів виробництва

Інвестиційна активність підприємств харчової промисловості повинна включати забезпечення маркетингу з метою орієнтації на випуск високорентабельних видів продукції; організацію активного пошуку шляхів

збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції; впровадження нової техніки і технології, механізмів фінансування інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність характеризується коефіцієнтами інерційності та провідності x , тому товарний потік протягом перехідного періоду зростатиме від нульового значення ($P(0)=0$) до якогось кінцевого значення. Потік товарів, що виходить з системи, споживається навколишнім середовищем. Отже, пропонуємо для розрахунку обсягів продаж застосувати модель руху вхідних та вихідних потоків в залежності від значень коефіцієнтів інерційності та провідності потоків в часі.

Для нестационарного режиму можна записати:

$$R = c \frac{dP}{dt} + xP, \quad (1)$$

де c – коефіцієнти інерційності; t – час (період); R – ресурс, який отримує система на вході; P – обсяг реалізації, який видає система на виході; x – провідність товарного потоку.

Процес впровадження інновацій на підприємствах харчової промисловості залежить від наявності фінансових ресурсів. Автором використовуючи математичні перетворення Лапласа розроблено модель знаходження точки насичення в залежності від зміни вхідного потоку обсягу інвестицій та значень коефіцієнтів інерційності та провідності потоків до t_n періоду.

$$P(t) = \frac{R}{x} \left[1 - e^{-\frac{tx}{c}} \right]. \quad (2)$$

Провідність товарного потоку підприємства визначається як співвідношення обсягу реалізації до виробленої продукції:

$$x_i = \frac{P_{\hat{a}\hat{e}\hat{o}^3}}{P_{\hat{a}\hat{o}^3}}. \quad (3)$$

Інерційність системи, в свою чергу визначається:

$$c_i = - \frac{t_i x_i}{\ln \left(1 - \frac{P_i x_i}{R_i} \right)}. \quad (4)$$

Ми пропонуємо розглянути зміни вхідного потоку в залежності від обсягу інвестицій та ресурсів. Нехай відомий потік товарної продукції T_1 , який досягнуто підприємством за час τ_1 від початку його роботи.

Товарно-часова залежність визначається:

$$T_1 = T_0 \left(1 - e^{-k\tau_1} \right), \quad (5)$$

де T_0 – потік товарної продукції в базовому періоді; T_1 – потік товарної продукції в поточному періоді; τ_1 – час від початку роботи; k – комплексний показник інерційності.

З метою зменшення помилки отримання вихідних даних застосуємо операцію їх усереднення:

$$T_i = \exp \left[\frac{\tau_i}{2} \cdot \left(\frac{\ln T_1}{\tau_1} + \frac{\ln T_2}{\tau_2} \right) \right]. \quad (6)$$

Розроблена математична модель дозволяє підприємствам харчової промисловості здійснювати планування обсягів товарної продукції з метою їх оптимізації при збільшенні активності інвестиційно-інноваційної діяльності. Нами здійснене практичне застосування розробленої моделі на підставі фактичних показників роботи ВАТ “Мелітопольський м’ясокомбінат” ВАТ “Новомиколаївський молокозавод”, .

Структурні перетворення економіки і орієнтація на виробництво високоякісної конкурентоспроможної продукції включають удосконалення методів оцінки інвестиційно-інноваційної діяльності.

Відповідно традиційної моделі Кобба-Дугласа інвестиції відображаються поповненням відповідного фактора виробництва:

$$Y = a_0 (K_1 + I_1)^{\alpha_1} \cdot (K_2 + I_2)^{\alpha_2} \cdot (K_3 + I_3)^{\alpha_3}, \quad (7)$$

де I_1 – інвестиції в основні фонди; I_2 – інвестиції в оборотні кошти; I_3 – інвестиції в трудові ресурси.

Ми вважаємо, що традиційна модель Кобба-Дугласа потребує певного удосконалення в частині врахування впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на обсяги виробництва.

Інновації впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції та ефективність виробництва і тому пропонуємо обсяги реалізації розраховувати з урахуванням даних факторів

$$Y = a_0 (K_1 + I_1)^{\alpha_1 + \Delta \alpha_1} \cdot (K_2 + I_2)^{\alpha_2 + \Delta \alpha_2} \cdot (K_3 + I_3)^{\alpha_3 + \Delta \alpha_3}, \quad (8)$$

де $\Delta \alpha_1$ – коефіцієнт, що враховує інновації в основних фондах; $\Delta \alpha_2$ – коефіцієнт, що враховує інновації в оборотних коштах; $\Delta \alpha_3$ – коефіцієнт, що враховує інновації в трудових ресурсах.

Автором удосконалено методику прогнозування обсягів виробництва продукції на основі моделі Кобба-Дугласа з урахуванням інвестиційно-інноваційної діяльності:

$$Y = a_0 \prod_{s=1}^n (K_s + I_s)^{\alpha_s + \Delta \alpha_s}, \quad (9)$$

Нами здійснено апробацію цієї моделі з урахуванням особливостей функціонування підприємств харчової промисловості на ВАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», в результаті чого сформовано оптимальні виробничі програми. Розроблену модель можна використовувати для планування обсягів виробництва продукції підприємств харчової промисловості при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності. Оскільки підприємство планує інвестиції направляти в інноваційний розвиток, то відповідно це буде позитивно впливати на обсяг випуску продукції, збільшуючи його порівняно із раніше запланованим (табл. 2.)

Таблиця 2

Співставлення обсягів випуску продукції ВАТ «ММК», тис. грн.

Період	Рік	Обсяг випуску продукції без врахування інвестицій	Обсяг випуску продукції з врахування інвестицій	Обсяг випуску продукції з врахування інвестицій та коефіцієнтів, що враховують інновації у відповідні фонди
1	2006	2048,66	2290,11	2468,96
2	2007	2187,19	2445,39	2694,90
3	2008	2262,69	2568,05	2883,76
4	2009	2183,62	2582,81	2895,27

Розроблену модель також апробовано на виробничо-тваринницькому комплексі ВАТ «Запоріжсталь» та ТОВ «Моліс».

ВИСНОВКИ

1. Вітчизняний бізнес в ринкових умовах має повний комплект мотиваційних важелів для інноваційного прориву. Існуючі зараз в Україні джерела фінансування інновацій на будь-якій стадії їхнього виникнення і розвитку не відрізняються розмаїтістю. Основним джерелом фінансування інновацій у промисловості залишаються інвестиційні ресурси. З метою створення більш сприятливих умов до організаційних і технологічних інновацій пропонуємо створити кептивні і напівкептивні венчурні структури на основі ФПГ.

2. Запропоновані нами фонди створюються всередині великих компаній. Відповідно мета утворення таких підрозділів тісно пов'язана з пошуком, підбором і фінансуванням інноваційних проектів, що стосуються основного бізнесу великих корпоративних структур. Ці фонди повинні стати головним елементом системи ризикового фінансування нових технологічно-орієнтованих напрямів бізнесу, а не корпоративних науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок.

3. Інвестиційно-інноваційну діяльність визначено нами як вкладання інвестицій в інноваційний розвиток, а також здійснення практичних дій з метою

одержання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту, що формує найважливіші пропорції економіки: між нагромадженням і споживанням, нагромадженням і інвестуванням, інвестуванням і приростом капітальної вартості, вкладанням і їх віддачею; інвестиційного ринку як форму взаємодії суб'єктів інвестиційно-інноваційної діяльності, що персоніфікують інвестиційний попит і інвестиційну пропозицію.

Особливістю інвестиційно-інноваційного капіталу є наявність інтелектуальної складової.

4. Під поняттям “грошовий потік”, на наш погляд, слід мати на увазі розподілений у часі ряд платежів з позитивною (надходження) та негативною величиною (виплати), що проходять по рахунках коштів підприємства. Переважання тих чи інших грошових потоків на підприємстві пов'язане зі специфікою самого підприємства, його галузевою приналежністю, особливостями фінансування регіону.

5. Дослідивши існуючі підходи до класифікації грошового потоку пропонуємо класифікувати грошовий потік підприємств за ознаками видів господарської діяльності: операційною діяльністю, інвестиційною діяльністю, фінансовою діяльністю; напрямками руху: вхідні, вихідні, чисті; обсягів обслуговування операції: за одною господарською операцією, за структурними підрозділами, по підприємству в цілому; економічного змісту і призначення: пов'язані з отриманням прибутку, не пов'язані з отриманням прибутку, обов'язкові; методів оцінки в часі: поточні грошові потоки, майбутні грошові потоки.

6. Нами запропонована маркетингова концепція розвитку підприємства з випуску інноваційної продукції, яка передбачає наявність етапу аналізу можливості здійснення інновацій. Як видно на прикладі Запорізької області, розподіл науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій, за видами робіт фактично не змінився: основну частку – 89% - складають науково-технічні розробки. Порівняно з 1990 р. останніми роками зменшилась частка прикладних досліджень: у 2006 р. вона склала 4,7 % проти 19,7 % у 1990 р. Витрати організацій на виконання власними силами наукових та науково-технічних робіт за видами робіт по Запорізькій області також вказують на домінуючий характер витрат на науково-технічні розробки. Дещо зросла доля витрат на фундаментальні дослідження – 2,2% у 2006 р. проти 0,67 % у 1990 р.

7. В процесі планування діяльності підприємства важливо урахувати можливість виникнення критичних ситуацій, які можуть негативно вплинути на ефективність виробництва продукції. До них належать наступні ризики: погіршення кон'юнктури ринку; невиконання підприємством своїх зобов'язань, пов'язаних з невиходом у зазначений термін на плановий обсяг випуску; втрати (пошкодження) майна внаслідок погіршення криміногенної ситуації в місті; фінансові ризики (інфляційний та інвестиційний); політичний ризик.

Стосовно найімовірніших ризиків були розроблені практичні заходи по нейтралізації їхнього впливу на діяльність підприємства.

8. Для розрахунку обсягів продаж при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності запропоновано застосовувати модель руху вхідних та вихідних потоків в залежності від значень коефіцієнтів інерційності та провідності потоків в часі. Розроблену модель може бути застосовано для оптимізації обсягів товарної продукції при активізації інвестиційно-інноваційної діяльності.

9. З метою визначення оптимальних обсягів товарної продукції при різних значеннях інвестицій в інноваційний розвиток нами розроблена факторна модель впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на ефективність виробництва продукції на підприємствах харчової промисловості. Дана модель апробована на ВАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», ВТК ВАТ «Запоріжсталь» та ТОВ «Моліс».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Маказан Е.В. Интеллектуальная составляющая инновационно-инвестиционного капитала // Бизнес-Информ. – 2006. – № 10. – С. 19-22 (0,48 д.а.).

2. Маказан Є.В. Формування грошових потоків сучасних підприємств харчової промисловості // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – Вип. 10(65). – С. 83-86 (0,47 д.а.).

3. Маказан Є.В. Особливості сучасних грошових потоків // Держава та регіони (серія: Економіка та підприємництво). – 2006. – №3. – С. 185-188 (0,39 д.а.).

4. Маказан Є.В. Особливості сучасного інноваційно-інвестиційного ринку // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – Вип. 11(66). – С. 37-40 (0,47 д.а.).

5. Маказан Є.В. Особливості функціонування підприємств харчової промисловості при реалізації інновацій : Зб. Наук. праць “Економіка: проблеми теорії та практики”. – Вип.230.– Дніпропетровськ: ДНУ. – 2007. – С. 65-72 (0,48 д.а.).

6. Маказан Є.В. Удосконалення методики прогнозування розвитку підприємств харчової промисловості // Економіка промисловості України.– 2007. – С. 150-156 (0,63 д.а.).

7. Маказан Є.В. Удосконалення факторної моделі впливу інноваційно-інвестиційної діяльності на ефективність виробництва підприємств харчової промисловості // Продуктивні сили і регіональна економіка. – 2007. – Ч. 1. – С. 158-165 (0,48 д.а.).

Тези та матеріали доповідей

8. Маказан Є.В. Грошові потоки сучасних підприємств харчової промисловості // Міжнародної науково-практичної конференції “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів”. – Запоріжжя: ЗНУ. – 19-20 жовтня 2006 р. – С. 83-84 (0,06 д.а.).

9. Маказан Є.В. Інтелектуальна складова інноваційних товарів // Тези Міжнародної наук.-практ. конф. “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів”, 19-20 жовтня 2006 р. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – С. 84-85 (0,06 д.а.).

10. Маказан Є.В. Інтелектуальна складова як необхідний компонент інноваційно-інвестиційного капіталу // Тези Всеукраїнської наук.-практ. конф. “Комп’ютерне моделювання та інформаційні технології в економіці”, 16-17 листопада 2006 р. – Харків: Харківський національний економічний університет, 2006. – №6.– С. 67-68 (0,1 д.а.).

11. Маказан Є.В. Особливості сучасного інноваційно-інвестиційного ринку // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. “Актуальні проблеми управління розвитком об’єктів і процесів ринкової економіки”, 5-6 жовтня 2006 р. – Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ”, 2006. – С. 136-138 (0,15 д.а.).

12. Маказан Є.В. Різниця між поняттями інвестицій та грошових потоків // Тези Міжнародної наук.-практ. конф. “Наука та інновації”, 17-31 жовтня 2005 р. – Дніпропетровськ: ДНУ.– 2005. – С.31-33 (0,09 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Маказан Євгенія Василівна. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка і управління підприємствами. – Національний університет харчових технологій, Київ, 2008.

Дисертацію присвячено удосконаленню методичних підходів до прогнозування розвитку підприємств харчової промисловості з урахуванням інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. Обґрунтовано необхідність використання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості в ринкових умовах господарювання. Визначено економічну сутність інвестиційно-інноваційної діяльності в умовах розвитку ринкових відносин. Досліджено передумови розробки методичних підходів до прогнозування інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. Удосконалено класифікацію інвестицій, інновацій та грошового потоку. Виділено основні тенденції зміни інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. Запропоновано економіко-математичну модель розвитку підприємства при здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням змінних потоків ресурсів, що дозволяє підприємствам планувати і розраховувати обсяги виробництва, реалізації

продукції і фінансові результати від операційної діяльності; удосконалено економіко-математичну факторну модель впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на ефективність виробництва підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестиції, інновації, розвиток, ресурси, витрати, результат, ризик, ефективність, планування.

АННОТАЦІЯ

Маказан Е.В. Инвестиционно-инновационная деятельность предприятий пищевой промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями. – Национальный университет пищевых технологий, Киев, 2008.

Диссертация посвящена актуальным вопросам повышения эффективности деятельности предприятий пищевой промышленности путем усовершенствования инвестиционно-инновационная деятельность предприятий. В диссертации рассмотрены теоретические основы инвестиционно-инновационной деятельности, классификация инвестиций и инноваций предприятий, методические подходы к усовершенствованию инвестиционно-инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности в современных условиях хозяйствования предприятий Украины.

Предложены теоретические аспекты инвестиционно-инновационная деятельность предприятий как вложение инвестиций в инновационное развитие, а также осуществление практических действий с целью получения прибыли или другого полезного эффекта, который формирует наиболее важные пропорции экономики.

Расширена классификация инвестиций по признакам видов вложений, по источникам инвестирования, назначения объектов инвестирования, характером участия инвесторов, по материальности инвестиций, характером воспроизводства, уровнем экономики, региональной структурой, периодом инвестирования, способом выполнения работ, формами собственности, по форме оформления, институциональной природой, по уровню риска, по форме получения дохода, по форме прохождения во времени и необходимости осуществления.

Разработана экономико-математическая факторная модель влияния инвестиционной деятельности на эффективность производства предприятий пищевой промышленности с учетом изменения ресурсов и инвестиций. Разработанная математическая модель может быть использована для моделирования развития предприятия при осуществлении инвестиционно-инновационной деятельности.

Выделены риски, влияющие на инвестиционно-инновационную деятельность. Рассмотрены возможности минимизации рисков на предприятиях пищевой промышленности в рыночных условиях. Проанализированы

методические подходы к определению объемов продаж с учетом входящих ресурсов, предлагаемые учеными-экономистами. На основании анализа затрат выбраны предприятия для внедрения разработанных методик и методических подходов усовершенствования инвестиционно-инновационной деятельности. Обоснована необходимость усовершенствования инвестиционно-инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности.

Разработаны методические подходы к усовершенствованию инвестиционно-инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности, которые заключаются в определении объемов продаж, применяя модель движения входных и выходных потоков в зависимости от значений коэффициентов инерционности и проводимости потоков во времени, что позволяет достоверно отражать доходы от реализации продукции предприятий с целью дальнейшего управления ними и принимать управленческие решения относительно формирования своих поступлений. Проведены расчеты определения объема продаж при использовании разработанных методических подходов на предприятиях ОАО “Молис”, ОАО ММК, ОАО “Новониколаевский молокозавод”, ВТК ВАТ “Запорожсталь”.

Проведен анализ эффективности предложенных методик усовершенствования инвестиционно-инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационная деятельность, развитие, ресурсы, затраты, финансовый результат, доход, операционная деятельность, риск, эффективность.

ANNOTATION

Makazan Yevgeniya Investment-innovational activity of food industry enterprises. – Manuscript.

Dissertation thesis for a candidate degree on specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises. – National University of food technologies, Kyiv, 2008.

The theoretical aspects of the investment-innovational activity, the classification of investments and innovational enterprises, the methodological approaches to the improvements in the investment-innovational activity in up-to-date conditions of the Ukrainian economic management have been observed. The economic-mathematical factor model of the investment activity influence on the efficiency of activity of food industry enterprises taking into account changes in resources and investments has been worked out. This mathematical model can be used for modeling of development of enterprises in investment-innovational activity. The risks that influence on investment-innovational activity have been distinguished. The possibilities of risks minimization in food industry enterprises in up-to-date conditions of the economic management have been observed. The methodological

approaches to the defining of volume of sales taking into account incoming resources, that were offered by scientists-economists, have been analyzed. The enterprises for introduction of the developed methods and methodological approaches in the improvements in the investment-innovational activity have been chosen. The analysis of efficiency of the methodological approaches of the proposed methods of the improvements in the investment-innovational activity of food industry enterprises has been carried out.

Key words: investments, innovations, investment-innovational activity, development, resource costs, result, income, operation activity, risks, efficienc.